

Nekrolog

SVEND ELLEHØJ

8. september 1924–26. januar 1988

Svend Ellehøj døde den 26. januar 1988 efter fire og tredive år i Københavns Universitets tjeneste, de sidste fire og tyve som professor i historie.

Svend Aage Jensen Ellehøj var født den 8. september 1924 i Barup på Stevns hvor hans fader var gårdejer. Fra sin barndom var han fortrolig med sjællandske bønders livsindstilling, det viste han ofte i skrift og tale, men han var ikke i tvivl om at studierne havde gjort ham selv til bybo. Han blev student fra Rungsted Statsskole i 1943 og *magister artium* i historie ved Københavns Universitet 1950. Hans første studieår var prægede af besættelsens begivenheder der afbrød eller forstyrrede undervisningen, og det kom ham tidligt til gode at han havde anlæg for selvstudium. Han fik universitetets guldmedalje 1948 for en besvarelse af et prisspørgsmål med titlen: »Den engelske skibsfarts stilling i Østersøområdet i 10-året før den første navigationslovs ikrafttræden 1651 samt dennes indvirkning på handel og skibsfart i Østersøen i tiden til 1663, belyst på grundlag af Øresundstoldregnskaberne« (Historie A 1947). Det var et spørgsmål der kun kunne besvares på grundlag af de originale Øresundstoldregnskaber (ikke Nina Bangs problematiske tabellariske udgave af dem), og besvarelsens grundlag er en gennemgang af Øresundstoldregnskaberne for årene 1646-1663. Den viser at hollandsk skibsfart efter den westfalske fred næsten øjeblikkelig udviklede sig til en trussel mod den engelske, hvad der talte for at tillægge navigationsloven af 1651 en reel baggrund som forskningen på det givne tidspunkt syntes tilbøjelig til at frakende den. Og besvarelsen belyser tillige den første navigationslovs virkninger i Østersøens handel og skibsfart, hvad der bidrager til forståelse af forudsætningerne for den anden navigationslov af 1660. Prisopgaven blev udgangspunktet for brede og dybtgående studier i dansk udenrigshandel og udenrigspolitik i 16. og 17. århundrede, det første tiår under Astrid Friis' nøjeregnende og inspirerende stimulations, og studiernes præliminære resultater mærkes i alle Ellehøjs be-

tydelige bidrag til disse århundreders historie, men studierne blev aldrig ført frem til den monografi bedømmerne af prisopgaven, Albert Olsen og Astrid Friis, givetvis havde håbet på (Universitetets Festskrift november 1948 side 201).

Ellehøj opnåede som student at deltage i Erik Arups sidste kursus i historieforskningens teknik og metodelære, og han gav fyrré år senere, i sin sidste afhandling, en kyndig vurdering af kurset og en sympatisk karakteristik af læreren (Festskrift til Troels Dahlerup 1985). Men hvis Ellehøj i egentlig forstand uddannedes af nogen, var det af Knud Fabricius, Albert Olsen og Astrid Friis. Professorerne var hinandens censorer ved prøverne til magisterkonferens, og de var enige om at stille store krav, vejlede intensivt og indrømme den enkelte studerende stor selvstændighed i selve udførelsen af præstationerne. Ved tidspunktet for Ellehøjs konferens var imidlertid det ene af fagets tre professorater vakant og de to resterende besat med andre end dem der havde beklædt dem da han begyndte at studere.

Svend Ellehøj opnåede den filosofiske doktorgrad ved Københavns Universitet på afhandlingen »Studier over den ældste norrøne Historie-skrivning« der blev forsvaret den 25. maj 1965. Og den 14. juni samme år udnævntes han til professor i historie ved samme universitet, det embede der var blevet ledigt ved Astrid Friis' afgang i 1963. Så lang en modningsperiode var ikke ualmindelig ved rekrutteringen til professoraterne, og den knap 41-årige Svend Ellehøj havde både et stort forfatterskab og ti års erfaring i administrationen af universitetsfaget historie i København.

Han var blevet den første amanuensis ved et historisk institut der nu, på tærskelen til universitetets ekspansionsperiode, skulle afløse det ældre »Historisk Laboratorium«. Han havde været Astrid Friis' højre hånd i sagen vedrørende ombygningen af Handels- og Kontoristforeningens bygning på Bispetorvet hvor instituttet fik til huse. Og han havde nedlagt et stort forberedende arbejde i det forskningsprojekt hvormed instituttet ville markere sig i den videnskabelige verden, intet mindre end en kritisk kommenteret udgave af Arild Huitfeldts Danmarks Riges Krønike (1595-1604).

Amanuensisstillingen indebar også betydelige redaktionelle opgaver. Første bind af en nyanlagt skriferække (Johan Jørgensen: Det københavnske patriciat og staten ved det 17. århundredes midte, 1957) og en væsentlig del af andet bind (Erik Ulsig: Danske Adelsgodser i middelalderen 1968). Han var medredaktør af Festskrift til Astrid Friis 1963 og af bibliografien »Udlændinges Rejser i Danmark før År 1700« hvormed instituttet hædrede sin første forstander ved hendes afgang i 1963.

Da den historiske »faggruppe«, fagets medlemmer af det filosofiske fakultet, dvs. professorerne, etablerede sig som instituttets bestyrelse, blev Svend Ellehøj dens første sekretær. Han ejede den stærke personligheds evne til at være selvudslettende, og hans administration havde altid et diskretionens præg der kunne nærme sig til anonymitet. Amanuensen havde ikke undervisningspligt ved universitetet og fik i stedet afløb for sine pædagogiske talenter i et timelærerjob ved Zahle's Seminarium. Men han var en værdsat taler og *magister bibendi* ved de historiestuderendes fester i disse år, og han forestod sammen med en snæver kreds af medarbejdere udgivelsen af en De Historiestuderendes Sangbog, *Carmina Historicorum Vulgata*, der var illustreret og indeholdt de vittigste viser og sange fra årenes revyer og ekskursioner. Den blev trykt med støtte af universitetets fritrykskonto, til trods for at dens kulturhistoriske værdi dengang ikke kan have været så indlysende som nu, og til trods for at en del af indholdet ikke egnede sig for omtale i videre kredse. Hans administrative snildhed præsterede det utrolige i tilrettelæggelsen af fagets ekskursioner i ind- og udland, og her holdt han sig normalt på diskret afstand af det faglige program. Han gjorde en undtagelse i Italien en gang, ligesom for at markere at han også havde en historisk uddannelse, og foreviste Fra Angelico's fresker i San Marco klosteret i Firenze, hvad der var uforglemmeligt.

Forfattereskabet består overvejende af bestillingsarbejder, store bundne opgaver som Ellehøj påtog sig og løste fremragende. Formen tiltalte ham tydeligt nok. I den bredt anlagte, objektive fremstilling værdsætter han den givne mulighed for at prøve både materialet og forskningstraditionen, og her yder han noget af sit allerbedste. Men teksten åbner sig ikke for hvemsomhelst. Værkerne er spækket med velunderbyggede oplysninger, som enhver uden vanskelighed kan drage nytte af, men den underliggende kilde- og problemdiskussion er ofte formuleret i en elegant indforståethed der kun gør den tilgængelig for den læser der har, eller er villig til at skaffe sig, forudsætninger der svarer til forfatterens.

Et tidligt eksempel er hans fire bidrag til jubilæumsværket »Højesteret 1661-1961« (1961), særlig det vigtige afsnit om rettens grundlæggelse (s.1-52). Her, i et emne der udgjorde et hidtil ringe påagtet aspekt af enevældens indførelse i Danmark, og hvor forgængerne var Knud Fabricius (»Kongeloven« 1920) og C.O.Bøggild-Andersen (»Statsomvæltningen 1660« 1936 og »Hannibal Sehested« 1946), bygger Ellehøj sin fremstilling på en minutøs gennemgang af det politiske forhandlingsforløb på stændermødet i København i de to uger fra den 4. til den 18.oktober 1660, »da... forhandlingerne samlede sig om en omdannelse

af det gamle danske valgkongedømme til et arvekongedømme« (s. 2). Han fortsætter i en fremstilling af kollegiestyrets indførelse, hvori Højesteret efter hans opfattelse hører naturligt hjemme, nemlig som et justitskollegium. Han holder sin tolkning åben for den velbegrundede formodning at der kunne være, og ofte var, stor forskel på hvad der blev foreslået og vedtaget på stændermødet, og hvad der efter stændermødet blev gennemført i praksis. Og han holder en klar distance til de to hidtil fremherskende opfattelser i forskningen, Knud Fabricius' karakteristik af den tidlige enevælde på grundlag af Kongeloven fra 1665, og C. O. Bøggild-Andersens fremhæven af Hannibal Sehesteds afgørende rolle. Ellehøj bestrider ikke disse tankers relevans, men anlægger i sin objektivt beskrivende fremstilling et perspektiv der udelukker at disse enkle teser kan rumme hovedsagen. Når der politisk og administrativt er foregået, hvad Ellehøj viser der er foregået i de fjorten afgørende dage, kan den statsretlige problematik ikke have været så entydig og konstant som Fabricius havde tænkt, og Hannibal Sehesteds rolle ikke så afgørende som Bøggild-Andersen havde forestillet sig. Ellehøj kan rolig skrive: »Hvornår og hvorledes tanken om at overdrage Frederik III og hans efterkommere arvelig regering først var dukket op, er et problem som trods megen debat ikke har kunnet løses med sikkerhed« (s. 2). Umiddelbart er Ellehøjs resultat at der foreligger en betydelig kontinuitet mellem valgkongedømmets Herredag og arvekongedømmets Højesteret, hvor den vigtigste forskel består i det jævnbrydige antal af adelige og borgerlige assessorer i den nye Højesteret. Men denne fremstilling indeholder kimen til en fuldkommen ny vurdering af enevældens indførelse i Danmark. Begyndelsen var gjort med det enkle, for forfatteren karakteristiske, ikke at sondre skarpere mellem den dømmende, lovgivende og udøvende magt end kilderne selv gør. Emnet beskæftigede Ellehøj til hans død, men en større samlet fremstilling blev det ikke forundt ham at skrive. Det vigtigste supplement til Højesteretshistorien er et foredrag om enevolds- arveregeringsakten 1661 som han holdt ved Det nordiske Historikermøde i Helsingfors 1967.

Ellehøj behandlede perioden 1300-1648 i Gads Historie for Gymnasier og Seminarier (II 1963), et værk der alt for tidligt blev uanvendeligt i de skoleformer det var beregnet for, på grund af ændringer i læseplanerne der sænkede undervisningens niveau under værkets standard. Og han skrev bindet »Christian 4.s Tidsalder 1596-1660« i Politikens Danmarks Historie under redaktion af John Danstrup og Hal Koch (1964) hvor han, i den populariserende stil dette værk anlagde, udbyggede karakteristikkene af det efterreformatoriske, før-enevældige Danmark på en måde som forskningen ikke har kunnet negligere. Det var efter hans eget udsagn (i

selvbiografien i Københavns Universitets Festskrift november 1965, s. 216) sine studier i dansk udenrigshandel og udenrigspolitik i 16. og 17. århundrede han byggede på i dette værk. Det falder også klart i øjnene hvilken rolle fremmede diplomaters indberetninger fra Danmark i disse år har spillet for ham som kildemateriale og til støtte for hans indlevelse i de situationer han behandler. Samtidig bærer fremstillingen præg af hans fortrolighed med den internationale politiske situation i Europa i disse årtier. Hans karakteristik af de europæiske stater, deres styreformers og deres politikere, så vel som alliancerne og alliancemulighederne mellem dem, er tredimensional. Særlig forholdet mellem England og Nederlandene som han havde fulgt i enkeltheder hvad Østersøpolitikken angik 1646-63, spiller en stor rolle for fremstillingen. Men det udenrigske er overalt sat i forbindelse med det hjemlige og fremstillingen bryder nye veje, ikke mindst i karakteristikken af de fremherskende statstanker i forholdet mellem kongemagten og rigsrådet. Brydningen mellem en arve- og en valgkongedømme-ideologi som Ellehøj med rette fører tilbage til 1400-årenes rådspolitik, belyser den situation han havde konfronteret sig med i Højesteretshistorien og hører til de mange værdifulde nyvurderinger han har nedlagt i sit bind af Politikens Danmarks Historie.

Disputatsen »Studier over den ældste norrøne Historieskrivning« (1965) er ikke noget bestillingsarbejde, men holder så stram en disposition og argumentationsmåde, næsten som om det var. Det er Svend Ellehøjs kildekritiske mesterprøve, og afhandlingen lever til fulde op til kravene der traditionelt stilles til disputats. Emnet er stort og af væsentlig betydning, og afhandlingen argumenterer stringent for klart formulerede teser. Hvad Ellehøj viser er (med hans egen reduktionistiske formulering i afhandlingens konklusion s. 277) at tre værker af norsk historieskrivning fra sidste halvdel af 1100-årene ikke var indbyrdes uafhængige kodifikationer af mundtlig tradition (som Siegfried Beyschlag havde hævdet 1950), men at to af dem kunne betragtes som indbyrdes uafhængige, medens det tredje havde benyttet det ene af de to andre som kilde og havde kildefællesskab med det tredje af dem. Og dette var i grunden hvad forskningen havde ment indtil Siegfried Beyschlag. Først efter denne overdrevent beskedne formulering af konklusionen, tillader forfatteren sig at fremføre at hans tilbagevenden til forskningens tidligere opfattelse rigtignok foregår på grundlag af argumenter denne sjældent eller aldrig havde anlagt, samt at slægtskabsforholdet mellem de tre værker ikke kun havde interesse i sig selv, men tillige var i stand til at belyse hvad den ældste islandske historieskrivning havde ydet til den norske 1100-tals historiografi og hvorledes det var foregået.

Det drejer sig om *Historia Norvegiæ* skrevet (på latin) af en norsk gejstlig der opholdt sig i Danmark o.1170, overleveret i et håndskrift fra 1400-tallet, endvidere om Theodoricus Monachus' *Historia de antiquitate regum Norwagiensium* sandsynligvis skrevet 1177-80 i klosteret Nidarholm ved Trondheim, og endelig om det norsksprogede kompendium *Ágrip* der ligeledes stammer fra Trondheim og er affattet o.1190. Efter Ellehøjs undersøgelse kan *Historia Norvegiæ* og Theodoricus' værk anses for indbyrdes uafhængige, mens *Ágrip* har benyttet Theodoricus' værk som kilde til sin fremstilling og tillige bygger på et tabt skrift om de norske kongers historie som også *Historia Norvegiæ's* forfatter har kendt.

Ellehøj bestemmer det tabte skrift som en tabt *conunga ævi* af den islandske historiker, præst og høvding Ari Þorgilsson (1067/68-1148), hvis bevarede værk om den islandske stats og kirkes grundlæggelse og historie indtil o.1120 (*Islendingabók*) belyser dens karakter, men ikke kan kandidere til at være selve dette forlæg for senere værkers behandling af den norske (til dels svenske og danske) kongerække frem til 1120'rne. Ved den minutøse tekstsammenligning der er beretningskritikkens metode lykkes det Ellehøj at føre et sandsynlighedsbevis for at *Historia Norvegiæ*, »trods sin latinske sprogdragt, gengiver Aris tekst mere nøjagtigt end noget andet værk, bortset fra kongekroniken i *Heiðreks saga* og *Knýtlinga saga*« (s.280). Han sætter den tabte Ari-tekst ind i et plausibelt forhold til europæisk historiografi, og han lader det til en vis grad stå åbent hvor meget af denne europæiske orientering Ari har overtaget fra sin forgænger Sæmundr Sigfússon, eller for så vidt de begge skylder deres hjemmelmænd, og det lykkes ham at rekonstruere komponenter i den relative kronologi der lå til grund for den ældste islandske historieforskning. *Ágrips* afhængighed dels af det rent norske værk af Theodoricus Monachus (*Historia de antiquitate regum Norwagiensium*), dels af Ari-traditionen, sætter Ellehøj i forbindelse med at abbed Karl Jónsson fra Þingeyraklaustr i 1185 (dvs. mellem de to værkers affattelsestid) var ankommet til Trondheim (s.279) hvorved *Ágrip* i højere grad end sine norske forlæg blev en gengivelse af islandsk tradition.

Ellehøjs disputats viser hvor langt den systematiske tekstanalyse og den strenge logik, ikke mindst den nøjeregnende hensyntagen til kronologien, kan føre sin trænede udøver. Dens komplicerede, skønt overalt stringente, argumentation, sammen med forfatterens tilbøjelighed for *understatement*, kan stedvis tilsløre at nogle af de anlagte hypoteser, og de tanker der frembyder sig til verifikation eller sandsynliggørelse af dem, i dristighed minder om mesterdetektivens formodninger om hårfarven på grundlag af fodaftrykket.

Kort efter udnævnelsen til professor overtog Ellehøj redaktionen af Historisk Tidsskrift efter Povl Bagge og Astrid Friis. Det var evident at tidsskriftet, sit høje videnskabelige niveau til trods, trængte til fornyelse i form og indhold, og lige så evident at Ellehøj var manden der kunne gennemføre det. Han fik ingen medredaktør og arbejdede vistnok, skønt han aldrig udtrykkelig lod sig mærke med det, i den slags sager helst alene. Han ændrede omslag, papir og sats, med den sikre sans for boghåndværk han havde erhvervet sig i sine amanuensis-år. Han udvidede tidsskriftet til det dobbelte i omfang. Og han skabte af rubrikken »Nyt fra historisk videnskab« en almen historisk litteraturorientering der ikke tidligere fandtes i noget dansk tidsskrift. Forudsætningerne var til stede. 1960'ernes store studentertal og kandidatproduktion udgjorde markedet. Og den hastigt voksende kreds af yngre universitetslærere var kernen i den gruppe anmeldere han samlede om tidsskriftet. Mange unge historikere har her for første gang prøvet deres pen under hans stilfærdige, forstående og præcise kritik. Tidsskriftets dækningsområde blev vældigt udvidet, hvad der svarede godt til fagets ekspansion i de år, og for Ellehøj var det en tilfredsstillelse at det var ham der fik lov at udvide den »Nyt-rubrik« der var indført i 1899 af J. A. Fridericia, for Fridericia var en af de forgængere Ellehøj havde størst sympati for.

Ellehøj varetog det krævende redaktørhverv indtil 1974 og var i samme periode ansvarlig for en række tunge videnskabelige bedømmelsessager samt en hovedkraft i de ændringer i studie- og eksamensregler som foregik under fagets ekspansion og universitetets begyndende demokratisering. Det var opgaver han, med en pligtsfølelse der var udpræget hos ham, lagde de nødvendige kræfter i for at løsninger kunne nås, uden ofte at give udtryk for at få af sagerne under en højere betragtning var de kræfter værd de krævede.

Fagets teoretiske nyorientering i 1960'erne og 1970'erne gjorde Ellehøj ikke personlig med. Povl Bagge var en ældre fagfælle som han sympatiserede med og beundrede, men ikke efterlignede, og over for hans teoretisk bevidste elever indtog han en interesseret åbenhed. Det var ikke ham selv fremmed at tænke over hvad det var der i grunden foregik, når historikeren arbejdede historisk, men han så helst at den slags tankegang var implicit til stede i den historiske afhandling og skyede i det mindste selv teoretiske udredninger i større omfang. For ham var det væsentlige med den størst tænkelige fantasi at opstille de muligheder kildematerialet tillod historikeren at vælge imellem, og derpå træffe det enklest mulige, mest rimelige valg. Det var ham en tilfredsstillelse at konstatere, for sit og andres vedkommende, at vælges måtte der. Han har givetvis med rette været bekymret for, om nogen af de unge studerende for sent eller aldrig

skulle blive opmærksom på kildekritikkens fundamentale betydning i historieforskningen, i deres og deres læreres anstrengelser for at præcisere den filosofiske valør af den historiske erkendelse. Selv var han oplært i den historiske metodik dengang det såkaldt materielle kildebegreb herskede uindskrænket her, og han har muligvis ment at det var bedre at lære i selve forskningens praksis, end i skolestuen, at kildebegrebet nødvendigvis måtte være hvad der nu kaldtes funktionelt. Selv brugte han aldrig kilderne uden en præcis bevidsthed om deres ophavssituation og sin egen problemstilling.

Ånds- og lærdomshistorie havde hans stærke interesse siden de unge år, og det var da også et felt hvorpå Astrid Friis gerne ansporede sine elever. I sin behandling af enevældens tidligste administration og politik, i Højesteretshistorien, hæfter Ellehøj sig ved at regeringen i årene efter 1660 udviste en tilbøjelighed til at unddrage sig sin forpligtelse til at støtte sig på borgerlige undersåtter, ved her fortrinsvis at vælge lærde mænd (universitetsfolk, i væsentligt omfang gejstlige). Og i Politikens Danmarks Historie bind 7, hvor lærdomshistorien ikke er forsømt, giver han flere kyndige redegørelser for, hvorledes den lutherske ortodoksi som kulturfænomen i årene omkring 1600 må antages at have gjort sig gældende i stats- og samfundslivet i Danmark. Lærdoms- og kulturhistorien var også det aspekt der havde hans største interesse ved det forskningsprojekt han i midten af 1960'erne sammen med Harald Ilsøe fik en større bevilling til, nemlig undersøgelse og delvis udgivelse af rejsebeskrivelser fra Danmark og Norden omkring 1600 (en naturlig fortsættelse af arbejdet med bibliografien 1963).

Den brede kulturhistoriske orientering og specifikt det faktum at Ellehøj både var en højt meriteret middelalderhistoriker og en autoritet i det 16. og 17. århundredes økonomiske, politiske, administrative og diplomatiske historie hvad Danmarks forhold til udlandet angik, gjorde ham selvskrevet til store organisatoriske og redaktionelle opgaver. Han var en hovedkraft i Det historiske Instituts Huitfeldt-projekt så længe det eksisterede, selv om det eneste synlige udtryk var at han var en aktiv tilsynsførende ved det bind »Huitfeldt manuskripter« der blev udgivet 1976 ved Grethe Ilsøe med indledende manuskriptredegørelse af Harald Ilsøe. Det var tidernes ugunst, ikke kvaliteten af det i projektet nedlagte arbejde, der gjorde at instituttet i midten af 1970'erne afstod fra at gennemføre den oprindelige plan om en samlet kritisk udgave. Et forlag havde udgivet Huitfeldts hidtil uopdrivelige kvartudgave i faksimile, fondsmidler begyndte at være vanskelige at opnå, og bogmarkedet var trængt. Blandt Ellehøjs redaktionelle opgaver må nævnes at han fra 1968 var medlem (sammen med Aksel E. Christensen og H. P. Clausen) af

redaktionen for Gyldendals Danmarks Historie til Universitetsbrug, et værk der blev til på initiativ af nogle yngre universitetslærere for hvem savnet af tidssvarende undervisningsmateriale var akut. Studenterholdene i 1960'erne og 1970'erne var store, og Arups Danmarkshistorie tillod ikke den brede konfrontation med kilder og forskningstradition der var behov for i undervisningen. Værket fik Søren Mørch som redaktionssekretær og de første bind udkom 1977 og 1980. Ellehøj fik aldrig selv skrevet det bind han håbede på og kort før sin død udtrådte han af redaktionen. Endelig i disse år nærmer værket sig sin færdiggørelse.

Ellehøj skrev langsomt, men meget, og når han havde skrevet, var det ham praktisk umuligt at ændre. Hans langmodighed med fagfæller der ikke afleverede deres manuskripter til tiden var betydelig, styret af medmenneskelig forståelse, men den var naturligvis ikke helt ubegrænset. Som redaktør af Historisk Tidsskrift tog han ansvaret for at de første tre afsnit af en afhandling der ville blive af central betydning blev sat op, skønt han godt vidste at afsnit 4 kun fandtes i kladde og afsnit 5 med konklusionen ikke var skrevet. Den kom til at stå i bly i tyve år, og trykkemetoderne ændredes, så satsen måtte styrtes, hvorpå afhandlingen lykkeligvis blev skrevet færdig og kunne udkomme i den nye teknik. Men forfatteren var ganske vist en af Ellehøjs jævnaldrende fagfæller der hørte til de kæreste og mest særprægede skikkelser i faget. Ellehøj vidste af egen erfaring hvor stor forskel (og hvor lang tidsafstand) der kan være mellem et manuskript der er næsten færdigt og et der er færdigt. Han bragte denne sindigt resignerede holdning med sig til andre redaktørhverv, selv om konsekvensen ofte var at hans eget arbejde blev større og måtte udføres under et hårdere tidspres end forudset. Han var sammen med Kr. Hvidt og Otto Norn redaktør af værket »Christiansborg Slot« (1975) og sammen med Kristof Glamann redaktør af Politikens værk (i en art fortsættelse af Danmarkshistorien) om Danmarks Historie uden for Danmark (1980-1982).

Den ubestridelig største redaktionsopgave, og den der i de sidste 15 år af hans liv praktisk forhindrede ham i større selvstændigt videnskabeligt arbejde, var imidlertid værket »Københavns Universitet 1479-1979« der skulle udgives i anledning af Københavns Universitets 500 års jubilæum. Han var hovedredaktør, den der planlagde værket (i fjorten bind) samt udvalgte forfatterne, i samråd med redaktionerne af fakultetsbindene når det drejede sig om fordelingen af bidragene her. Når det kom til korrektur- og ombrydningsfasen, var det ofte ham der udførte det endelige tilrettelæggende arbejde. Bag valget af illustrationer lå ofte et forberedende arbejde han havde udført flere år forinden (det gælder naturligvis ikke mindst afsnittet om Historie efter 1830, som han

oprindelig selv havde leget med tanken om at skrive). Det var en stor skuffelse for ham at værket i sin første planlægningsfase stødte på modstand i Statens humanistiske Forskningsråd, så at det i nogle år før jubilæet var ganske usikkert om det ville kunne udkomme. Hans skuffelse angik det snæversyn der forhindrede at værket blev opfattet som det det ville være, nemlig den danske videnskabs historie fra senmiddelalderen til nutiden. Men da støtten kom, tog han fat på arbejdet og resignerede over for den kendsgerning at det nu kun ville være muligt at få et enkelt bind færdigt til jubilæet og at færdiggørelsen af hele værket derpå nødvendigvis måtte trække endnu mere i langdrag end det havde kunnet forudses. For Ellehøj var det en universitetsopgave af væsentlig betydning som førte ham ind i et kollegialt samarbejde han satte pris på. Til brug for forfatterne og redaktionen samlede han, med egen hånd, et lille universitetshistorisk bibliotek der kom mange af forfatterne til gode. Men det store læs han trak også i dette projekt, tillod ham ikke at få det afsnit om universitetets almindelige historie fra hånden som han selv havde påtaget sig (tiden fra 1623 til 1732). Dog nåede han at se ni bind udkomme, og værkets solide helhedspræg er hans.

Svend Ellehøj var en håndværksmæssigt indstillet og praktisk arbejdende historiker der var sig bevidst at være bærer af en tradition under fornyelse. Sit syn på fagets vilkår og muligheder afslører han kun indirekte i sine skrifter, mest talende måske i de to nekrologer han skrev over sine forgængere Knud Fabricius (Københavns Universitets Festskrift November 1968) og Astrid Friis (Historisk Tidsskrift 1968). Historisk forskning var for ham normalt en opgave der skulle løses i enrum, men han opsøgte med glæde samtalen med kolleger i alle de fag hans arbejde havde affinitet til. Han var glad for at afløse Povl Bagge som censor ved magisterkonferens i kunsthistorie og at efterfølge Astrid Friis som medlem af bestyrelsen for Selskabet for Dansk Kirkehistorie. Han lagde et stort arbejde i historisk-faglige sammenslutninger, Den Danske Historiske Forening, Historisk Samfund, Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie og Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie hvis forstander han var fra 1975 til 1985.

Begge hovedlinjer i hans videnskabelige arbejde, middelalderens historiografi og det 16.-17. århundredes politisk-økonomiske historie, bragte ham i nær kontakt med fagfæller i de andre nordiske lande, og her kunne han navnlig i forholdet til de jævnaldrende lundensiske historikere bygge på kontakter der stammede helt fra studietiden.

Det universitet han begyndte at studere ved i 1943 og det han virkede i ved sin død fem og fyrré år senere, lignede kun hinanden i det væsentlige,

forskningsmuligheden for dem der ville gøre den indsats der krævedes. Det værk om universitetets historie han redigerede, belyste klart hvad der var sket. Han gav sig helt til de opgaver universitetet og den kollegiale ansvarlighed stillede. Uden det kunne nok hans personlige forfatterskab have været mere omfattende end det nåede at blive. Men hans betydning for kollegerne og faget ville ikke være blevet større end den blev.

Kai Hørby